

JOAN F. MIRA

*“L’autor, supose,
no vol demostrar res,
vol fer una
bona novel·la, i la fa.
De passada,
però, ensenya que les
coses són com són:
qui ha manat sempre
continua manant,
qui ha escrit sempre
la història
la continua escrivint.
A Sant Pere del Vaticà,
mentre el papa declara
beat (amb miracles
inclosos) el falangista
que no era falangista
sinó membre del
maquis, algú reparteix
uns fullets demanant
la canonització
de Franco”*

Un maqui al Vaticà

El llibre comença amb la vella senyora, cega, mig invàlida, altiva, entrant al Palau Apostòlic a l’hora del seu triomf final. No els explicaré la història que conta el meu amic Jaume Cabré, no els parlaré de la novel·la fabulosa, només d’aquesta troballa o construcció. D’aquesta senyora d’un poble perdut del Pirineu, un poble de teulades de llosa, de carrers empedrats, de pobresa i de vaques, que alhora és el centre d’un ample món creat per un dels personatges més esplèndids que ha produït en molts anys la narrativa catalana, la senyora Elisenda Vilabré. I d’aquest vague i esborrat mestre de muntanya, un pobre homenet de nom Oriol Fontelles, que durant molts anys tingué un carrer amb el seu nom, carrer del Falangista Centelles, però que no era falangista, era màrtir del Santíssim Sagrament, mort abraçat al sagrari, però que tampoc no era això, potser era un poeta, i alhora l’home que, sense saber per què, es jugava la vida com a enllaç de la guerrilla aquells mesos que es preparava l’entrada suïcida per la Vall d’Aran, i tampoc no va morir segons la versió oficial, sinó d’una altra manera, i molts anys més tard va ser beatificat, per l’obsessió, els diners i la influència d’Elisenda Vilabré, cosa que vostès no entendran si no han llegit la novel·la. I que no sé si comprendran del tot si no tenen algun coneixement directe del que van ser els anys del maquis, del que eren els poblets de muntanya, des del Pirineu fins a les moles de Cofrents i més avall. L’estiu del 1968, mentre els tancs russos entraven a Praga i el futur semblava definitivament tancat, jo m’estava a la Tinença de Benifassà, parlant amb gent de la Pobla, de Fredes, del Boixar o de Castell de Cabres, amb un guàrdia civil retirat de molts anys, amb una mestra antiga i castellana, amb una altra mestra jove i valenciana, que en cada poble tenien només set o vuit criatures, amb l’ama de l’únic hostel que m’acollia maternalment i m’alimentava excessivament amb xulles, patates, ametles i mel, amb un pastor, amb un parell de joves talladors de pins que coneixien el bosc més bé que sa casa. Feia poc més de deu anys que, allà dalt, s’havien acabat els últims maquis, els que no van fer cas de cap ordre de replegament, els obstinats, desesperats o bojós. I un dia, amb un d’aquells joves del bosc, vam trobar un campament encara intacte, tan amagat que cap patrulla de la Guàrdia Civil o de l’exèrcit no hauria pogut trobar-lo mai, tan inútil allà en aquelles frauds. Un racó d’espessors, una cova, les restes d’alguna cabana, menjar en sacs i en llandes, garrafes d’oli. I alguns anys després, d’aquelles imatges d’un final implacable, va nàixer una part d’una novel·la meua, no sé si entre lírica i èpica.

Aquells maquis que jo, com qui diu, vaig conèixer (i les històries que en aquelles muntanyes em contaven, històries terribles), eren els últims, un grapat d’homes esgotats i perduts. Els maquis del gran llibre de Jaume Cabré eren els primers, en anys de molta mort, d’alcaldes amb pistola, d’escamots d’assassins falangistes, de tot això que la felicitat democràcia espanyola ha volgut conscientment oblidar. L’autor, supose, no vol demostrar res, vol fer una bona novel·la, i la fa. De passada, però, ensenya que les coses són com són: qui ha manat sempre continua manant, qui ha escrit sempre la història la continua escrivint. A Sant Pere del Vaticà, mentre el papa declara beat (amb miracles inclosos) el falangista que no era falangista sinó membre del maquis, algú reparteix uns fullets demanant la canonització de Franco. De manera que el meu consell, si vostès volen refrescar la memòria, aprendre una mica d’història i gaudir de moltíssimes pàgines de la millor literatura, és que s’afanyen a llegir amb calma aquest llibre, *Les veus del Pamano*. Si de cas el llegeix algun vell guerriller, alguna víctima o algun protagonista d’aquells anys de violència, que no espere trobar-hi els herois típics: cap maqui no serà mai beat, gràcies a Déu.